

จีนกับประเด็นโครงการนิวเคลียร์อิหร่าน

CHINA AND IRAN'S NUCLEAR PROGRAMME ISSUE

เอกสิทธิ์ พงษ์ไสว*

*Ekkasit Phonksawai**

ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department of International Relations, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Thailand.

**Corresponding author, E-mail: wangpengzhong1989@hotmail.com*

บทคัดย่อ

ปัจจุบัน ประเด็นโครงการอิหร่านถือเป็นเรื่องที่ร้อนระอุและเป็นที่วิตกกังของนานาชาติเป็นอย่างมาก แต่ทว่าในบรรดาประเทศเหล่านั้น จีนกลับมีจุดยืนที่แตกต่างออกไปโดยเห็นว่าอิหร่านมีสิทธิในการใช้พลังนิวเคลียร์เพื่อสันติ อีกทั้งยังให้ความช่วยเหลืออิหร่านในเวทีระหว่างประเทศหลายๆ ครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการงดออกเสียงการประชุม IAEA ในปี ค.ศ. 2005 หรือการลงมติเห็นชอบ UNSC ในปี ค.ศ. 2006 เพื่อที่จะไม่ให้นำไปสู่การแทรกแซงทางเศรษฐกิจต่ออิหร่านแต่บนความจริงที่ว่า จีนได้ให้ความช่วยเหลือในการเพิ่มสมรรถนะแร่ยูเรเนียม รวมไปถึงการส่งเสริมศักยภาพทางทหารตั้งแต่ปี ค.ศ. 1988 แล้ว และกระทั่งปัจจุบันจีนยังคงให้ความช่วยเหลือดังกล่าวอยู่ ฉะนั้นบทความเรื่องนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ถึงความช่วยเหลือและเหตุผลของจีนในการให้ความช่วยเหลือโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน

คำสำคัญ: จีน อิหร่าน โครงการนิวเคลียร์อิหร่าน ปัญหานิวเคลียร์

Abstract

Nowadays, Iran has featured heavily in the news in recent years especially its nuclear program which many countries have concerned about. Among of them, China has stood out for Iran's right to use nuclear energy for peaceful since the 21st century and also helped on the international arena for many times, such as abstaining from voting in the IAEA board of governors in 2005 and voting in favor of sending the issue to the UNSC expressing not to lead to more sanctions against Iran in 2006. The fact is, China supported Iran's nuclear enrichment and the development of its military capacity as well since 1988. Present day, it has still did. Thus, the main objective of this paper is to analyze mainly China's assistance and reasons for Iran's Nuclear Program.

Keywords: China, Iran, Iran's Nuclear Program, Nuclear Issue

บทนำ

ในต้นศตวรรษที่ 21 นับเป็นช่วงเวลาที่น่าประหลาดต่างวิตกังวลกับประเด็นโครงการนิวเคลียร์ เนื่องจากมีศักยภาพทำลายล้างสูง อีกทั้งผลต่อความมั่นคงระดับโลก ประเด็นโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่านก็เช่นเดียวกัน นานาประเทศต่างให้ความสนใจและกังวลต่อการเพิ่มแร่สมรรถนะยูเรเนียมไม่น้อย รวมไปถึงการไม่ให้ความร่วมมือต่อการตรวจสอบปรกฏภายหลังเหตุการณ์การก่อการร้ายข้ามชาติ 9/11 อิหร่านได้ถูกตราหน้าว่าเป็นแกนแห่งความชั่วร้าย (Axis of Evil) จากสหรัฐอเมริกา และกล่าวหาว่าอิหร่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อการร้ายอัลกออิดะห์ (Al Qaeda) ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของอิหร่านโดยตรง ในขณะเดียวกัน จากบรรดาประเทศทั้งหมดทั้งหมดมวลสาธารณรัฐประชาชนจีนกลับมีจุดยืนที่ต่างออกไป คือสนับสนุนสิทธิในการใช้พลังนิวเคลียร์อย่างสันติของอิหร่าน อีกทั้งให้ความช่วยเหลืออิหร่านจากการใช้สิทธิ์ยับยั้ง (Veto) ในที่ประชุมองค์การสหประชาชาติในหลายๆ ครั้ง เพื่อมิให้อิหร่านถูกมาตรการแทรกแซงทางเศรษฐกิจ จากกลุ่มประเทศมหาอำนาจ บทความนี้จะวิเคราะห์ว่าเหตุใดจีนจึงให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือโครงการนิวเคลียร์อิหร่านซึ่งเป็นประเด็นร้อนระอุในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาของความช่วยเหลือของจีนต่อโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน
2. เพื่อศึกษาถึงความช่วยเหลือของจีนต่อโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน
3. เพื่อศึกษาถึงเหตุผลที่จีนให้ความช่วยเหลือในโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

จากหัวข้อวิจัยเพื่อที่จะศึกษาถึงเหตุผลที่จีนให้ความช่วยเหลือด้านโครงการนิวเคลียร์ของ

อิหร่าน ผู้ศึกษาจึงเลือกใช้ทฤษฎี Theory of Foreign Aid ของ ฮันส์ เจ มอร์กินเทอว (Hans J. Morgenthau) เพื่อมาประกอบในการศึกษา ดังนี้

ทฤษฎี Theory of Foreign Aid ได้ตั้งข้อสมมติฐานถึงการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศไว้ว่า การให้ความช่วยเหลือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายต่างประเทศ โดยผู้เขียนได้เสนอตรรกะพื้นฐานในการพิจารณาทุกที่เชื่อมโยงในการช่วยเหลือในระดับระหว่างประเทศ โดยแบ่งประเภทของความช่วยเหลือไว้ 6 ประเภทด้วยกัน คือ 1. การช่วยเหลือแก่เพื่อนมนุษย์ (Humanitarian Foreign Aid) 2. การช่วยเหลือและการให้ความอนุเคราะห์ (Subsistence Foreign Aid) 3. การช่วยเหลือทางทหาร (Military Foreign Aid) 4. การให้กำไรมืด (Bribery) 5. การให้ความช่วยเหลือด้านเกียรติภูมิ (Prestige Foreign Aid) และ 6. การช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Foreign Aid for Economic Development)

นอกจากนี้โรเบิร์ต เอ แพคเคนแฮม (Robert A. Packenham) ยังได้สนับสนุนเพิ่มเติมทฤษฎีของฮันส์ เจ มอร์กินเทอวเช่นกัน ว่าการให้ความช่วยเหลือ (Foreign Aid) ถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือทางการเมืองระหว่างประเทศ โดยการให้ความช่วยเหลือนั้นเป็นไปเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) ของประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งและกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจให้กับประเทศผู้รับเทคโนโลยีนั้นๆ เช่นกันเนื่องจากการขาดแคลนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติจึงทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้ และเพื่อทำให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มาพร้อมกับความช่วยเหลือจากประเทศนั้นๆ ในด้านการให้ความช่วยเหลือของจีนต่อโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่านนั้น กล่าวได้ว่าเป็นการช่วยเหลือเพื่อความมั่นคงทางด้านพลังงานของจีนตลอดระยะเวลาใช้นโยบายเปิดประเทศจีนยังคงต้องใช้พลังงานและปัจจุบันยังคงแสวงหาแหล่ง

พลังงานอย่างต่อเนื่อง อิหร่านในฐานะประเทศ
สำรองน้ำมันอันดับต้นของโลก อีกทั้งเป็นหนึ่งใน
ในสมาชิกกลุ่มประเทศผู้ส่งออกน้ำมันปิโตรเลียม
หรือโอเปก (OPEC) จึงเปรียบเสมือนแหล่ง
ลงทุนใหม่ของจีนในศตวรรษนี้ อีกทั้งจีนยังต้อง
รักษาผลประโยชน์ด้านพลังงานเป็นอันดับแรก
ซึ่งอาจหมายถึงความมั่นคงของประเทศ ต้องรักษา
ความสัมพันธ์อันดีกับอิหร่านพร้อมกันนั้นผู้นำ
จีนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของความมั่นคง
ด้านพลังงานในระยะยาว ว่าอาจส่งผลกระทบต่อ
การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนได้ด้วยเช่นกัน
หากมีพลังงานไม่เพียงพอต่อความต้องการ
ในปัจจุบัน

ผลการวิจัย

ความเป็นมาของความช่วยเหลือของจีน ต่อโครงการนิวเคลียร์อิหร่าน

ตั้งแต่ภายหลังจากการปฏิวัติอิสลามเป็นต้นมา
อาyatullah โคหมัยนี (Ayatollah Khomeini)
ผู้นำคนใหม่แห่งอิหร่านซึ่งเป็นหัวอนุรักษ์นิยม
มีความต้องการขจัดอำนาจตะวันตกให้หมดไป
จากอิหร่านโดยเป็นปฏิปักษ์กับสหรัฐอเมริกาอย่าง
ชัดเจน สหรัฐอเมริกาจึงมองว่าอิหร่านภายใต้
ผู้นำที่แข็งกร้าวเช่นนี้อาจทำให้อิหร่านแสวงหา
อาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Weapons) ในเวลา
ต่อมาก็เป็นได้ [1] อีกทั้งมองรวมถึง
ความทะเยอทะยานของกษัตริย์ซาห์ในการครอบครอง
พลังงานนิวเคลียร์ จึงส่งผลให้ประเทศตะวันตก
ที่เคยให้ความช่วยเหลือรวมถึงสหรัฐอเมริกา
ไม่สานต่อและให้ความช่วยเหลือโครงการนิวเคลียร์
อิหร่าน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็มิได้ทำให้อิหร่านทิ้ง
ความพยายามต่อโครงการดังกล่าวแต่อย่างใด
ทว่าผู้นำอิหร่านยังแสวงหาประเทศผู้ให้การสนับสนุน
โครงการนิวเคลียร์ของตน

นับแต่นั้นมาอิหร่านจึงได้ดำเนินนโยบายไม่ทั้ง
ตะวันตกและตะวันออก (Neither East nor West)
ซึ่งเป็นการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

และความสัมพันธ์ทางการเมืองกับประเทศ
ต่างๆ ที่ไม่รุกราน [2] ฉะนั้น ประเด็นการฟื้นฟู
โครงการนิวเคลียร์ของตน ในบรรดา 5 ประเทศ
ที่มีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในครอบครอง (5 Nuclear
Weapon States) ในนามสมาชิกของสนธิสนัญญา
ไม่เผยแพร่อาวุธนิวเคลียร์ (NPT) และเป็นอีก
ประเทศหนึ่งที่มีขีดความสามารถในการพัฒนา
อาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Weapon) จีนจึงกลายเป็น
ประเทศเดียวที่สามารถพึ่งพาได้ [3]

ผู้นำราฟซานจานี (Rafsanjani) แห่งอิหร่าน
ได้กระชับสัมพันธ์ไมตรีผ่านการเยี่ยมชมเยือน
และแลกเปลี่ยนทัศนคติกับจีน จากการเยือนอิหร่าน
ได้กล่าวถึงความช่วยเหลือของจีนในการรื้อฟื้น
โครงการนิวเคลียร์ ซึ่งจีนเองตอบรับในการให้
ความช่วยเหลือดังกล่าว และทั้งสองได้บันทึก
ความเข้าใจร่วมกันด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือ
ด้านนิวเคลียร์ (MOU of Economic and Nuclear
Cooperation) เรื่องการใช้พลังงานนิวเคลียร์
อย่างสันติ (Peaceful Uses of Nuclear Energy)
ในปี ค.ศ. 1985 แต่ในข้อตกลงระหว่าง
การให้ความช่วยเหลือของจีนขณะนั้น ยังไม่ได้เป็น
ที่รับทราบของประชาคมระหว่างประเทศแต่อย่างใด
[3]

นับตั้งแต่ทั้งสองประเทศได้ทำข้อตกลง
ระหว่างกันนั้น เบื้องต้นจีนได้ให้ความช่วยเหลือ
อิหร่านในการจัดส่งเครื่องปฏิกรณ์วิจัยในศูนย์
เทคโนโลยีนิวเคลียร์อิสฟาฮาน (ENRC)
โดยศูนย์ดังกล่าวถือเป็นศูนย์กลางหลัก
รับความช่วยเหลือโครงการนิวเคลียร์จากจีน [3]
โดยมีเครื่องปฏิกรณ์แบบน้ำมวลเบา (Light Water
Reactor - LWR) เครื่องปฏิกรณ์แบบใช้แกรไฟต์
(Light Water Graphite-Moderated Reactor -
RBMK) เครื่องปฏิกรณ์แบบน้ำมวลหนัก (Heavy
Water Reactor - HWR) และเครื่องผลิต
นิวตรอนขนาด 27 กิโลวัตต์ ความร่วมมือ
ด้านนิวเคลียร์อย่างสันติและการจัดส่งเครื่องปฏิกรณ์
ให้แก่อิหร่านได้นำมาสู่การให้ความช่วยเหลือ

ด้านอื่นๆ ของจีนในเวลาต่อมาแต่ทว่าภายหลังที่อิหร่านทำสงครามกับอิรักเป็นเวลายาวนานถึง 8 ปี เครื่องปฏิกรณ์วิจัยเดิมที่มีอยู่เสียหายเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะจากระเบิด [4] ส่งผลให้การพัฒนาโครงการนิวเคลียร์ที่อิหร่านมีอยู่เดิมนั้นต้องหยุดชะงักทันทีต่อมาในปี ค.ศ. 1990 นายอาลี อัคบาร์ ทอร์กาน (Ali AkbarTorkan) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอิหร่านและนายเจียงหัว (Jiang Hua) รองผู้อำนวยการคณะกรรมการด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและด้านอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศของจีนได้หารือรวมไปถึงทำข้อตกลงร่วมกันภายใต้ข้อตกลงระยะเวลา 10 ปี (Ten Year Agreement) เพื่อที่จะขยายความร่วมมือด้านนิวเคลียร์เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ต่อข้อตกลงปี ค.ศ. 1990 บริษัทนิวเคลียร์แห่งชาติจีน หรือซีเอ็นเอ็นซี (The China National Nuclear Corporation - CNNC) จะเป็นผู้ดำเนินการหลักในการจัดส่งอุปกรณ์ด้านนิวเคลียร์ให้แก่อิหร่าน อีกทั้งในปี ค.ศ. 1992 จีนและอิหร่านได้ตกลงในความร่วมมือด้านนิวเคลียร์อย่างสันติ (Peaceful Nuclear Cooperation Agreement) ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ผู้นำจีนกล่าวว่า

“หากอิหร่านยอมรับและให้การตรวจสอบภายใต้กรอบทบวงการพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (IAEA) และยอมรับในหลักการที่ตกลงร่วมกัน จีนยินดีที่จะพิจารณาการผลิตโรงไฟฟ้าพลังนิวเคลียร์ (Nuclear Power Plant) ให้อิหร่าน” [5]

ความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีนและอิหร่านจึงก้าวกระโดดไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในสมัยนายหลี่ เฝิง (Li Peng) นายกรัฐมนตรีของจีนได้เยือนประธานาธิบดีราฟซานจานี (Rafsanjani) แห่งอิหร่านในปี ค.ศ. 1991 เมื่อทั้งสองประเทศได้พูดคุยและหารือในความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ ทั้งนี้จีนได้ตกลงที่จะสานต่อการสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ให้อิหร่านในเมืองบุชเชอร์ (Busher)

หลังจากนี้ฝรั่งเศสและเยอรมันที่ถอนตัวจากการให้ความช่วยเหลือตั้งแต่ภายหลังการปฏิวัติอิสลาม นอกจากนี้ทั้งสองประเทศยังคงที่จะขยายความร่วมมือด้านเทคโนโลยีการค้า การทหาร และด้านวิทยาศาสตร์ อีกทั้งในปีเดียวกัน ประธานาธิบดีหยาง ช่างคุน (Yang Shangkun) ได้เดินทางเยือนอิหร่านเพื่อพบกับผู้นำอิหร่าน และกล่าวถึงการให้ความช่วยเหลือในการสร้างโรงไฟฟ้า เครื่องปฏิกรณ์ รวมไปถึงสถานประกอบการนิวเคลียร์ (Nuclear Facilities) ในเมืองบุชเชอร์

จากการเยือนอิหร่านของนายกรัฐมนตรีหลี่ เฝิง และประธานาธิบดีหยาง ช่างคุนของจีน เป็นที่จับตามองของสื่อต่างๆ ทั่วโลกรวมทั้งสหรัฐอเมริกาว่า จีนมีเจตนาในการให้ความช่วยเหลือโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน โดยโฆษกกระทรวงการต่างประเทศของจีน ได้ประกาศถึงความร่วมมือดังกล่าว เพื่อความมั่นใจของนานาชาติระหว่างตนกับอิหร่านว่า ความร่วมมือจะอยู่ในหลัก 3 ประการ คือ 1) มีจุดประสงค์เพื่อสันติ 2) สามารถให้นานาชาติตรวจสอบได้อย่างโปร่งใส และ 3) จะไม่มีการโยกย้ายวัตถุพิหรือเทคโนโลยีใดๆ ให้แก่ประเทศที่ไม่มีอาวุธ หากไม่ได้รับอนุญาตจากจีน [3] ความร่วมมือโครงการนิวเคลียร์ร่วมกันนั้นไม่ได้มีเชิงร้ายแต่อย่างใด แต่มีจุดประสงค์เพียงแต่ความร่วมมือเพื่อสันติเท่านั้น

ความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ของทั้งสองประเทศขยายขอบข่ายมากยิ่งขึ้น เมื่อนายซ่ง เจี้ยน (Song Jian) นายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของจีน ได้ลงนามในข้อตกลงร่วมกับนายเรซา อัมโรลาฮี (Reza Amrollahi) หัวหน้าองค์การปรมาณูแห่งอิหร่าน (AEOI) ในปี ค.ศ. 1992 ในข้อตกลง Song-Amrollahi (Song-Amrollahi Agreement) โดยข้อตกลงดังกล่าวจีนได้ให้ความช่วยเหลือในการร่วออกแบบและการสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์

ความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีนและอิหร่านคือเป้าหมายต่อเนื่อง โดยในปี ค.ศ. 1993 เจียง ซินซง (Jiang Xinxiong) ประธานสำนักงานประมาณแห่งชาติจีน (The China National Nuclear Company - CNNC) ได้พูดคุยและตกลงร่วมกับนายเรซา อัมโรลาฮี (Reza Amrollahi) หัวหน้าองค์การประมาณแห่งอิหร่าน (AEOI) ในข้อตกลง Jiang-Amrollahi (Jiang-Amrollahi Agreement) โดยข้อตกลงดังกล่าวนั้น จีนได้ให้ความช่วยเหลือในการสร้างโรงไฟฟ้าพลังนิวเคลียร์ (Nuclear Power Plant) ขนาด 300 เมกะวัตต์ จำนวน 2 แห่ง ทั้งนี้จีนได้เน้นย้ำว่าการสร้างโรงไฟฟ้าพลังนิวเคลียร์มีจุดประสงค์เพื่อใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า [3] อีกทั้งผู้นำราฟซานจาณีแห่งอิหร่านได้ประกาศแก่สังคมระหว่างประเทศว่าควรให้ความไว้วางใจในความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างตนและจีน เนื่องจากไม่ได้มีจุดประสงค์ในด้านทางทหารแต่อย่างใด

ต่อความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างจีนและอิหร่านที่แน่นแฟ้นทุกขณะได้สร้างความไม่พอใจให้แก่สหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าจีนจะทำความเข้าใจอย่างดีกับสหรัฐอเมริกาว่าจะลดการให้ความช่วยเหลือก็ตาม แต่ทว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างจีนและอิหร่านยังคงดำเนินไปในทางที่ดีอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะความร่วมมือด้านน้ำมัน โดยในปี ค.ศ. 2000 การปิโตรเลียมแห่งชาติจีน (China Petroleum Cooperation - CNPC) ได้ชนะสัมปทานสำรวจและขุดเจาะน้ำมันในทางตอนใต้ของอิหร่าน นอกจากนี้ รัฐวิสาหกิจพลังงานยักษ์ใหญ่อย่างการปิโตรเลียมแห่งชาติจีน (China Petroleum & Chemical Cooperation - Sinopec) ยังตกลงกับบริษัทน้ำมันแห่งชาติสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน (National Iranian Oil Company - NIOC) ที่จะพัฒนาแหล่งน้ำมันยาดาวารัน (Yadavaran) ซึ่งจะสามารถผลิตน้ำมันดิบ 150,000 บาร์เรลต่อวัน โดยที่บริษัท

น้ำมันแห่งชาติสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน (NIOC) จะจำหน่ายและส่งออกให้กับจีนเป็นเวลา 25 ปี [6]

กระนั้นก็ตาม นับตั้งแต่จีนมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้นกับอิหร่าน โดยให้ความสำคัญกับการแสวงหาแหล่งพลังงานน้ำมันและนำเข้าน้ำมันดิบ บวกกับการให้ความช่วยเหลือโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องจับตามองท่าทีของจีนอย่างระแวดระวัง

การให้ความช่วยเหลือของจีนต่อโครงการนิวเคลียร์อิหร่าน

1. การให้ความช่วยเหลือจัดส่งวัตถุดิบเพื่อเพิ่มสมรรถนะแร่ยูเรเนียม

แร่ยูเรเนียม (Uranium) เป็นแร่ที่สามารถพบได้ตามธรรมชาติ เป็นแร่สำคัญที่ใช้ในโรงไฟฟ้าส่วนใหญ่ สามารถสกัดสารพลูโตเนียมออกมาได้ด้วยเช่นกัน แร่ดังกล่าวสามารถพบได้ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย ออสเตรเลีย ออสเตรเลีย เช็กโกสโลวาเกีย แอฟริกาใต้ นามิเบีย รัสเซีย รวมไปถึงจีนด้วยเช่นกัน แร่ยูเรเนียมจึงเปรียบเสมือนเป็นแร่หลักเพื่อเปลี่ยนสถานะภาพเป็นสารอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงระเบิดนิวเคลียร์ เชื้อเพลิงในเตาปฏิกรณ์ต่อไปได้

ทั้งนี้ การสำรวจแร่ยูเรเนียมถือเป็นกระบวนการที่สำคัญเช่นกัน จากความร่วมมือด้านด้านนิวเคลียร์ของทั้งสองประเทศในปี ค.ศ. 1985 จีนได้ให้ความช่วยเหลือแก่อิหร่านเพื่อทำการสำรวจแหล่งเชื้อเพลิงยูเรเนียมในปี ค.ศ.1989 เพื่อการสำรวจดังกล่าว จีนได้ส่งนักธรณีวิทยาไปยังองค์การประมาณแห่งอิหร่าน (AEOI) เพื่อช่วยทีมวิจัยชาวอิหร่านสำรวจแร่ยูเรเนียมในกรุงยาร์ด (Yazd) นายเรซา อัมโรลาฮี (Reza Amrollahi) หัวหน้าศูนย์วิจัยองค์การประมาณแห่งอิหร่านคาดว่าบริเวณดังกล่าวจะมีแร่ยูเรเนียมกว่า 35,000 ตัน ซึ่งมีปริมาณเพียงพอที่จะนำมาแปรสภาพเป็นเค้กเหลือง (Yellow cake) ได้

นอกจากนั้นในช่วงปี ค.ศ. 1991 จีนยังได้ส่งวัตถุดิบยูเรเนียม จำนวน 1,600 กิโลกรัมให้แก่อิหร่าน การจัดส่งวัตถุดิบจำนวนมากดังกล่าว ทำให้อิหร่านสามารถเรียนรู้กระบวนการการผลิตใหม่ (Reprocessing) และการเพิ่มสมรรถนะ (Enrichment) และสามารถต่อยอดสู่การเรียนรู้อื่นๆ ได้ อย่างไรก็ตาม หนึ่งในวัตถุดิบของจีนได้จัดหาให้อิหร่านนั้นได้รวมไปถึงยูเรเนียมเฮกซะฟลูออไรด์ (Uranium Hexafluoride - UF₆ or HEX) จำนวน 1,005 กิโลกรัมและยูเรเนียมเตตระฟลูออไรด์ (Uranium Tetrafluoride - UF₄ หรือ Green Salt) จำนวน 402 กิโลกรัม และนอกจากวัตถุดิบต่อการเพิ่มแร่สมรรถนะยูเรเนียม จีนยังได้จัดส่งวัตถุดิบอื่นๆ ด้วยเช่นกัน อาทิ สารประกอบไตรบิลทิลฟอสเฟต (Tributyl phosphate) ซึ่งเป็นสารประกอบทางเคมีเพื่อที่ง่ายต่อการสกัดสารพลูโตเนียมออกจากหางยูเรเนียม (Depleted Uranium) และสารประกอบแอนไฮดรัสไฮโดรเจนฟลูออไรด์ (Anhydrous Hydrogen Fluoride) ซึ่งเป็นสารประกอบที่ช่วยในการผลิตยูเรเนียมเฮกซะฟลูออไรด์ (Uranium Hexafluoride) ได้เช่นกัน การจัดส่งวัตถุดิบต่างๆ เพื่อการวิจัยจากจีน ทำให้นักวิทยาศาสตร์ชาวอิหร่านได้เรียนรู้ถึงวัฏจักรเชื้อเพลิงนิวเคลียร์และเข้าใจถึงกระบวนการเพิ่มสมรรถนะเป็นอย่างดี

2. การให้ความช่วยเหลือการจัดส่งเตาปฏิกรณ์ปรมาณูวิจัย

เตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ หรือเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ ถือว่ามีความสำคัญต่อพื้นฐานการวิจัยด้านนิวเคลียร์และสามารถต่อยอดในด้านอื่นๆ ได้ อาทิ การผลิตไอโซโทปรังสีเพื่อนำไปใช้ทางการแพทย์ การเกษตร อุตสาหกรรม รวมถึงการวิเคราะห์ทางเทคนิคเชิงนิวเคลียร์ [7] โดยหลักๆ แล้วนั้นเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ผลิตนิวตรอน

ในปี ค.ศ. 1990 สำนักงานปรมาณูแห่งชาติจีน (The China National Nuclear Company - CNNC) ได้ทำข้อตกลงกับองค์การพลังงานปรมาณูของอิหร่าน (AEOI) เพื่อที่จะจัดส่งเครื่องปฏิกรณ์ 27 กิโลวัตต์ หรืออีกชื่อหนึ่งคือ เครื่องปฏิกรณ์ผลิตสารพลูโตเนียม (Plutonium Production Reactor) ให้แก่อิหร่านเพื่อที่จะติดตั้ง ณ ศูนย์วิจัยนิวเคลียร์อิสฟาฮาน (ENRC) ทั้งนี้เครื่องปฏิกรณ์ดังกล่าวสามารถผลิตสารพลูโตเนียมได้ราว 6 กิโลกรัมต่อปี นอกจากนี้จีนยังได้ส่งเครื่องปฏิกรณ์แคลูตรอน (Calutron) หรือเครื่องแยกไอโซโทป EMIS (Electromagnetic Isotope Separation - EMIS) ให้กับศูนย์เทคโนโลยีนิวเคลียร์อิสฟาฮาน (ENRC) ของอิหร่าน เพื่อที่จะสามารถแยกรังสีอะตอมของไอโซโทปยูเรเนียมได้ โดยเทคโนโลยีดังกล่าวสหรัฐอเมริกาได้เคยนำมาใช้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 เช่นกัน [3]

นอกจากนั้นแล้ว ภายใต้ข้อตกลง Jiang-Amrollahi (Jiang-Amrollahi Agreement) ในปี ค.ศ. 1993 จีนได้จัดส่งอุปกรณ์เทคโนโลยีเกี่ยวกับการวิจัย เครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูวิจัยปรมาณูโตกามาต์ เอช-ที 6บี (Tokamak HT-6B) จากการวิจัยของสถาบันพลาสมาฟิสิกส์ภายใต้สถาบันวิทยาศาสตร์ของจีน (Plasma Physics of Chinese Academy of Sciences) มายังอิหร่านทั้งนี้จีนยังได้ตกลงสร้างเครื่องปฏิกรณ์ที่ใช้อยู่ขนาดนิวตรอนเพื่อให้ได้แร่ยูเรเนียมที่สมบูรณ์แบบ ภายใต้ศูนย์วิจัยเทคโนโลยีนิวเคลียร์อิสฟาฮาน (Esfahan the Nuclear Research Center - ENRC) ของอิหร่านด้วยเช่นกัน ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและอิหร่านที่นับวันยิ่งทวีความแน่นแฟ้นขึ้น ทำให้สหรัฐอเมริกาไม่พอใจกับจีนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเครื่องปฏิกรณ์วิจัยดังกล่าว ถือเป็น การเคลื่อนย้ายเทคโนโลยีวิจัยนิวเคลียร์ฟิวชันให้กับประเทศอื่นเป็นครั้งแรกของจีน [3]

3. การให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยี แยกไอโซโทปอะตอม

นอกจากจีนจะจัดส่งวัตถุดิบเพื่ออำนวยความสะดวกในการเพิ่มสมรรถนะแร่ยูเรเนียม การสร้างโรงไฟฟ้า และการจัดส่งเตาปฏิกรณ์ แล้วนั้น ในปี ค.ศ. 1995 จีนยังให้ความช่วยเหลืออิหร่านในด้านเทคโนโลยีเลเซอร์อะตอม (Atomic Laser Technology) ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งเทคโนโลยีแนวหน้าด้านนิวเคลียร์และการเพิ่มสมรรถนะแร่ยูเรเนียมที่จีนถ่ายทอดให้ [3] โดยเทคโนโลยีคัดแยกไอโซโทปด้วยเลเซอร์ไออะตอม (Atomic Vapor Laser Isotope Separation - AVLIS) แต่เดิมนั้นได้คิดค้นและใช้ในสหรัฐอเมริกาและโซเวียตในปี ค.ศ. 1970 [3] นอกจากนี้แล้ว จีนยังได้ถ่ายทอดเทคโนโลยีการคัดแยกด้วยไอทองแดง (Copper Vapor Laser) โดยเทคโนโลยีดังกล่าวได้ถ่ายทอดให้แก่ นักวิทยาศาสตร์ที่ศูนย์วิจัยนิวเคลียร์เตหะราน (Tehran Nuclear Research Center)

4. การให้ความช่วยเหลือของจีน ในฐานะหนึ่งในสมาชิกองค์การสหประชาชาติ

นอกจากจีนจะให้ความช่วยเหลือด้านนิวเคลียร์แก่อิหร่านแล้วนั้นการใช้สิทธิยับยั้ง (Veto) ของจีนในที่ประชุมองค์การสหประชาชาติ ก็ถือเป็นอีกหนึ่งการให้ความช่วยเหลือเช่นกัน เพื่อมิให้อิหร่านได้รับผลกระทบจากมาตรการแทรกแซงทางเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 จะเป็นทั้งช่วงเวลาที่นานาประเทศกังวลกับปัญหาโครงการนิวเคลียร์อิหร่าน ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นช่วงที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศเติบโตอย่างมาก ในมิติด้านพลังงาน โดยจีนสนับสนุนสิทธิของอิหร่านในการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างสันติของอิหร่านมาโดยตลอด และเชื่อว่าการใช้มาตรการแทรกแซงทางเศรษฐกิจไม่ช่วยให้ปัญหาดังกล่าวคลี่คลายได้มากไปกว่านั้นอาจจะยิ่งทำให้ปัญหาซับซ้อนและแก้ไขยากยิ่งกว่าเดิม

นับตั้งแต่การออกมาบีบคั้นของสหรัฐอเมริกาเพื่อยุติปัญหาในปี ค.ศ. 2005 สหรัฐอเมริกามีความพยายามในการจัดการกับปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ทั้งจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการองค์การพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศในปี ค.ศ. 2005 และพยายามจะส่งเรื่องเข้าองค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 2006 ประเด็นดังกล่าวจึงร้อนแรงขึ้นอย่างมาก แต่ถึงแม้ว่าโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่านจะเข้าสู่ที่ประชุมองค์การสหประชาชาติ (UNSC) ในปี ค.ศ. 2006 แล้วก็ตาม จีนยังคงให้การสนับสนุนการใช้พลังงานนิวเคลียร์เพื่อสันติของอิหร่านมาโดยตลอดโดยผ่านการงดออกเสียง (Veto) ต่อการออกมาตรการคว่ำบาตรอิหร่าน และจีนยังคงตั้งมั่นในจุดยืนว่าการเจรจาคือทางออกที่ดีที่สุด

ในปี ค.ศ. 2008 สหรัฐอเมริกาได้จัดให้มีการประชุมพร้อมกับประเทศพันธมิตรเพื่อออกมาตรการลงโทษอิหร่านให้รุนแรงยิ่งกว่าเดิม ทั้งนี้จีนมองว่าการคว่ำบาตรอิหร่านไม่ช่วยให้เกิดประโยชน์ใดๆ โดยเรียกร้องให้นานาประเทศใช้ความอดทนในการเจรจาเพื่อบรรลุถึงทางออกของปัญหา แต่ทว่าความพยายามในการจัดการปัญหาโครงการนิวเคลียร์อิหร่านยังคงยืดเยื้อมาจนถึงปี ค.ศ. 2009 สหรัฐอเมริกาได้จัดให้มีการประชุมร่วมกันอีกครั้งกับ P5+1 เพื่อบรรลุข้อตกลงในออกมาตรการยับยั้งโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน แต่การประชุมดังกล่าวไม่สำเร็จลุล่วงเนื่องจากจีนได้ร้องขอให้เลื่อนการหารือโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่านออกไป [8]

อย่างไรก็ตาม สังคมระหว่างประเทศยังคงเฝ้าจับตาระวังโครงการนิวเคลียร์อิหร่าน โดยศูนย์เฝ้าระวังด้านนิวเคลียร์ขององค์การสหประชาชาติ (The UN's Nuclear Watchdog) ได้ยืนยันว่า อิหร่านทำการเพิ่มแร่สมรรถนะยูเรเนียม 20 เปอร์เซนต์อันจะนำไปสู่การเพิ่มสมรรถนะแร่ยูเรเนียม 90 เปอร์เซนต์ซึ่งสามารถผลิตและพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ได้ [9] สภาพการณ์

ดังกล่าวได้สร้างความวิตกต่อสหรัฐอเมริกา และนานาประเทศไม่น้อย และพยายามที่จะจัดการประชุมเพื่อคว่ำบาตรและยุติโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน ในขณะที่จีนยังคงเน้นย้ำว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าวในการออกมาตรการแทรกแซงทางเศรษฐกิจยังคงเป็นวิธีการต่อรองที่ไม่เหมาะสมกับโครงการเพิ่มสมรรถนะแร่ยูเรเนียมของอิหร่าน

แต่เมื่อความเห็นของประเทศมหาอำนาจกับทางออกของปัญหาไม่สอดคล้องซึ่งกันและกัน จึงทำให้ปัญหาดังกล่าวยังคงยืดเยื้อและไม่พบทางออก และจีนยังคงไม่เห็นด้วยกับสหรัฐอเมริกาในการออกมาตรการลงโทษอิหร่านที่นับจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบัน (ปี ค.ศ. 2010) นายคัง หยง (Kang Yong) ที่ปรึกษาจีนในที่ประชุมองค์การสหประชาชาติ ได้พยายามปิดกั้นมิให้มีการประชุมเพื่อหารือถึงมาตรการแทรกแซงทางเศรษฐกิจต่ออิหร่านในรอบถัดไป [10] โดยจีนพร้อมเจรจาถึงมาตรการจัดการกับอิหร่านที่เห็นว่าเหมาะสมแก่เวลา

ปัจจุบัน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาบารัค โอบามา (Barak Obama) ยังคงพยายามในการยุติปัญหาโครงการนิวเคลียร์อิหร่าน โดยปรึกษารัฐบาลจีนถึงทางออก โดยใช้วิธีโดดเดี่ยวทางการทูตอิหร่านรวมถึงออกมาตรการลงโทษอิหร่านให้รุนแรงขึ้นกว่าเดิมในที่ประชุมองค์การสหประชาชาติด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าอิหร่านจะไม่ลักลอบผลิตอาวุธนิวเคลียร์ อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ. 2010 ได้มีการพบปะพูดคุยระหว่างประธานาธิบดีบารัค โอบามาของสหรัฐอเมริกาและผู้นำหูจิ่นเทาของจีนต่อการหาทางออกของประเด็นดังกล่าว จีนเองเห็นด้วยกับสหรัฐอเมริกาถึงประเด็นการต่อต้านการไม่เผยแพร่อาวุธนิวเคลียร์ แต่หากพิจารณาให้ดีภายใต้การเคารพกฎของทบวงพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (IAEA) แล้วนั้น ทุกประเทศรวมถึงอิหร่านก็มีสิทธิในการใช้พลังงานนิวเคลียร์ (Nuclear Energy) อย่างสันติเช่นเดียวกัน [11]

ทั้งนี้จีนมองว่า การหาทางออกต่อประเด็นโครงการนิวเคลียร์อิหร่าน ควรจะเป็นไปในแนวทางออกเช่นเดิมคือ ใช้วิธีการเจรจาด้วยเหตุผล มิใช่ด้วยความกดดัน [12] โดยอธิบายว่าการแทรกแซงทางเศรษฐกิจและการโดดเดี่ยวทางการทูตต่ออิหร่านไม่ส่งผลดีและไม่ใช่ทางออกที่ดีอย่างแน่นอน อีกทั้งอาจไม่สามารถหยุดอิหร่านจากโครงการนิวเคลียร์ได้ อีกทั้งควรให้การเคารพในสิทธิของอิหร่านต่อโครงการนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน (Civilian Nuclear Program) ที่มีจุดประสงค์สันติ

ตลอดระยะเวลาของความพยายามในการให้ความช่วยเหลือของจีนต่อเวทีระหว่างประเทศ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความต้องการในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างจีนและอิหร่านแน่นอนว่าจีนตระหนักถึงผลกระทบที่อาจตามมาหากตนใช้สิทธิ์วีโต หรือการออกมาตรการทางเศรษฐกิจที่แข็งกร้าวเพิ่มขึ้นต่ออิหร่านได้ เพราะอิหร่านทวีความสำคัญจากการเป็นแหล่งพลังงาน และเป็นตลาดส่งออกเครื่องอุปโภคบริโภคของจีนไม่น้อย การพึ่งพาน้ำมันและก๊าซในอิหร่านจึงเป็นจุดอ่อนของจีนต่อการผลักดันมาตรการลงโทษอิหร่าน อีกทั้งจีนและอิหร่านต่างมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันในทุกๆ ขอบข่ายของความร่วมมือ จีนจึงแสดงจุดยืนอย่างแน่วแน่ในเวทีนานาประเทศว่าทางออกของปัญหาดังกล่าวจะบรรลุได้ด้วยวิธีการเจรจาทางการทูต มิใช่การคว่ำบาตรอิหร่านในทางเศรษฐกิจ

เหตุผลในการให้ความช่วยเหลือโครงการนิวเคลียร์ของจีน

นับตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 21 ผู้นำหูจิ่นเทาของจีนได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยใช้ยุทธศาสตร์เพิ่มการลงทุนในต่างประเทศ (Go-Out Policy) เพื่อตอบสนองและยกระดับเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตยิ่งขึ้นผ่านการลงทุนต่อยุทธศาสตร์ดังกล่าวรัฐบาลจีนได้ให้ความสำคัญด้านน้ำมันและแก๊สธรรมชาติเป็นอย่างมาก ทั้งนี้

ทำให้จีนสามารถกระชับความสัมพันธ์ด้านการลงทุนในอิหร่านได้เป็นอย่างดี และกลายเป็นหุ้นส่วนหลักและผู้ลงทุนรายใหญ่ในเศรษฐกิจของอิหร่านในปัจจุบัน [13] จากการขยายความร่วมมือกับอิหร่านโดยเฉพาะด้านน้ำมันดิบและแก๊สธรรมชาติ จึงส่งผลให้นโยบายพลังงานของจีนต่ออิหร่านในปัจจุบันมีความเด่นชัดมากขึ้น

กล่าวได้ว่าการดำเนินนโยบายใหม่ของจีนมีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับการให้ความสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงด้านพลังงานของประเทศเพื่อรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากหลายปีที่ผ่านมาการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจีนเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้จีนต้องนำเข้าน้ำมันดิบในปริมาณมาก และผู้นำจีนคาดว่าในอนาคตการบริโภคน้ำมันและแก๊สธรรมชาติอาจจะเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย จึงทำให้จีนกระชับความสัมพันธ์และดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ตั้งอยู่บนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับอิหร่าน หนึ่งในประเทศของภูมิภาคตะวันออกกลางซึ่งอุดมไปด้วยน้ำมันดิบที่เป็นแหล่งสำรองน้ำมันอันดับ 1 ของโลก จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า จีนจำเป็นต้องพึ่งพาการนำเข้าน้ำมัน และการนำเข้าน้ำมันดิบจำนวนมหาศาลในปัจจุบันกว่าร้อยละ 60-70 ล้วนมาจากตะวันออกกลาง [14] และอิหร่านได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญในการร่างนโยบายต่างประเทศและยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของจีน โดยใช้แนวทางการค้าอาวุธแลกน้ำมัน (Arms for Oil) ควบคู่กับนโยบายเปิดประเทศของจีน [15] จึงกล่าวได้ว่านับตั้งแต่ภูมิภาคตะวันออกกลางกลายเป็นแหล่งนำเข้าพลังงานหลักของจีนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1993 เป็นต้นมา โดยคิดเป็นจำนวน 50.9 เปอร์เซ็นต์ ของการนำเข้าพลังงานของจีน ทำให้อิหร่านกลายเป็นแหล่งความมั่นคงด้านพลังงานของจีนในปัจจุบัน [16]

1. เพื่อความมั่นคงด้านพลังงานของจีน

จากภาวะเศรษฐกิจจีนที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง จีนได้ให้ความสำคัญต่อแหล่งทรัพยากร

และแหล่งพลังงาน ซึ่งปัจจุบันจีนมีปริมาณการใช้น้ำมันดิบและถ่านหินอย่างมหาศาล โดยเฉพาะน้ำมันดิบในปัจจุบันจีนนำเข้า 4,000,000 บาร์เรลต่อวัน มากกว่านั้นองค์การพลังงานระหว่างประเทศ (International Energy Agency - IEA) คาดการณ์ว่าจีนอาจจะนำเข้าน้ำมันดิบพุ่งสูงถึง 10,000,000 บาร์เรลต่อวันในปี ค.ศ. 2020 ฉะนั้นแล้วจึงเป็นเรื่องที่ไม่แปลกหากนโยบายของจีนจะเน้นหนักนโยบายด้านพลังงานบนพื้นฐานนโยบายหลักของรัฐบาลจะเน้นการพัฒนาและกระตุ้นให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างต่อเนื่อง ปริมาณพลังงานภายในจีนเองก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการโดยรวมของประเทศ จีนยังต้องนำเข้าน้ำมันทุกปี เพื่อขับเคลื่อนอุตสาหกรรมรวมไปถึงการพึ่งพาพลังงานดังกล่าวที่เพิ่มมากขึ้นทุกปีจากอิหร่าน จึงทำให้จีนกลายเป็นหุ้นส่วนหลักผู้ลงทุนรายใหญ่ในเศรษฐกิจของอิหร่านในปัจจุบัน [13]

ประเทศจีนเป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังพัฒนาหรือที่ทราบกันดีในฐานะมหาอำนาจใหม่ (Rising Power) ทั้งนี้พลังงานถือว่าเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอันเป็นรากฐานสำคัญต่อความเจริญของประเทศ ซึ่งจีนเองบริโภคพลังงานต่อปีไม่น้อย ปัจจุบันจีนยังคงเป็นผู้บริโภคน้ำมันอันดับ 2 ของโลกรองจากสหรัฐอเมริกาติดต่อกันหลายปี [17] ขณะเดียวกันปริมาณการบริโภคยังเพิ่มสูงและสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จีนเองยังคงแสวงหาแหล่งพลังงานที่มั่นคงเพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจของตนไม่ว่าจะเป็นการพึ่งพาน้ำมันดิบจากภายในประเทศหรือการนำเข้าก็ตาม โดยในปัจจุบันจีนมียอดการนำเข้าน้ำมันไม่ต่ำกว่า 1,400,000 บาร์เรลต่อวัน

ความมั่นคงทางด้านพลังงาน จีนได้ให้ความสนใจมากเป็นพิเศษเมื่อจีนพบว่า ปริมาณพลังงานภายในประเทศกับการบริโภคพลังงาน

ของตนประสบกับปัญหา โดยเฉพาะระหว่างปี ค.ศ. 1993-2002 [18] กล่าวคือ การบริโภคน้ำมันของจีนทะยานขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 2,900,000 บาร์เรลต่อวันมาเป็น 5,400,000 บาร์เรลต่อวัน ในขณะที่ปริมาณการผลิตน้ำมันอยู่ที่ 2,900,000-3,400,000 บาร์เรลต่อวันเท่านั้น ทำให้ในปี ค.ศ. 2002 จีนต้องนำเข้าน้ำมันกว่า 37.00 เปอร์เซนต์ อีกทั้งนักวิเคราะห์ชาวจีนและต่างประเทศต่างเห็นชัดว่าในอนาคตการนำเข้าพลังงานของจีนยังคงสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการคาดการณ์ขององค์การพลังงานระหว่างประเทศ (IEA) ว่าจีนจะนำเข้าพลังงานถึง 6,900,000 ล้านบาร์เรลต่อวันหรือคิดเป็น 63-70 เปอร์เซนต์

ปัจจุบันปริมาณการผลิตของจีนกลับอยู่ในปริมาณที่น้อยและไม่เพียงพอต่อความต้องการ อีกทั้งปริมาณแก๊สธรรมชาติและน้ำมันภายในจีนเองก็มีจำนวนจำกัด โดยมีจำนวนต่ำกว่าร้อยละ 2.00 ของปริมาณน้ำมันสำรองของโลก [19] ทั้งนี้ ทรัพยากรน้ำมันจึงถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ (Strategic resource) เพื่อขับเคลื่อนอุตสาหกรรมของประเทศ และประเทศจีนก็เป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเติบโตอย่างมาก และการบริโภคทรัพยากรน้ำมันของจีนมีแนวโน้มที่สูงและสูงขึ้นส่งผลให้ปัจจุบันจีนได้กลายมาเป็นผู้บริโภคน้ำมันอันดับที่ 2 ของโลกแทนที่ประเทศอุตสาหกรรมอย่างญี่ปุ่น ฉะนั้นสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของจีนต่อการพึ่งพาพลังงานจึงสอดคล้องกับหลักการตามคำนิยามของเดเนียล เฮอร์กิน (Daniel Yergin) นักวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญด้านพลังงานว่า วัตถุประสงค์ของการให้ความมั่นคงด้านพลังงานคือ เพื่อที่จะสร้างความมั่นใจว่าประเทศผู้ซื้อขายนั้นมีพลังงานเพียงพอและอยู่ในราคาซื้อขายที่เหมาะสม อีกทั้งจะไม่สร้างความเสียหายต่อเป้าประสงค์และประโยชน์หลักของประเทศ สำหรับจีน

ในปัจจุบันความมั่นคงทางด้านพลังงานถือเป็นฐานสำคัญเพื่อการปรับตัวทางเศรษฐกิจให้เข้ากับตลาดโลก [20]

ดังกล่าวข้างต้น จีนได้ปรับเปลี่ยนการดำเนินนโยบายต่างประเทศกับอิหร่านโดยเฉพาะมิติด้านเศรษฐกิจนับตั้งแต่ในปี ค.ศ. 2000 [21] เนื่องจากอิหร่านถือเป็นประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางที่จีนให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง จีนมองว่าการผลักดันเศรษฐกิจประเทศของตนเพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงทางด้านพลังงานถือเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้นการดำเนินนโยบายด้านพลังงานจึงเป็นจุดสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศให้รอดพ้นเช่นกัน [22] อีกทั้งผู้นำจีนมียังมีความจำเป็นในการซื้อและนำเข้าพลังงานจากประเทศผู้ผลิตเพื่อความมั่นคงด้านพลังงานในระยะยาว และความมั่นคงทางพลังงานจึงเปรียบเสมือนความมั่นคงของประเทศจีน

2. เพื่อให้สอดคล้องกับการปรับโครงสร้างการจัดการด้านพลังงานของจีน

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 หลังจากผู้นำของจีนเติ้งเสี่ยวผิงได้ใช้นโยบายเปิดประเทศและ 4 ทันสมัย นโยบายต่างประเทศจึงมีแนวโน้มและให้ความสำคัญกับการแสวงหาแหล่งพลังงานเพิ่มมากขึ้น จีนจึงขยายความสัมพันธ์ทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจการค้าของตนกับอิหร่านเข้าไปลงทุน อีกทั้งปริมาณพลังงานภายในประเทศกับการบริโภคพลังงานของตนประสบกับปัญหา โดยเฉพาะระหว่างปี ค.ศ. 1993-2002 โดยมีการบริโภคน้ำมันที่ทะยานขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งสวนทางกับปริมาณน้ำมันที่ผลิตได้

นอกจากนี้ แนวโน้มการบริโภคพลังงานของจีนเริ่มสูงขึ้นตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา จีนจึงเริ่มให้ความสนใจในการจัดการและดำเนินนโยบายด้านพลังงาน หากพิจารณาถึงโครงสร้างด้านพลังงานภายในของจีนที่ผ่านมาจีนไม่สามารถจัดการและดำเนินนโยบายด้าน

พลังงานภายในประเทศได้เสถียรเท่าใดนัก เนื่องจากในขณะนั้นจีนไม่มีหน่วยงานด้านพลังงานที่ดูแลรับผิดชอบโดยตรง [23] ภายใต้สภาพการณ์ดังกล่าวที่ไร้ซึ่งหน่วยงานเข้ามาควบคุมดูแล จึงทำให้บริษัทน้ำมันต่างๆ ของจีนมีอำนาจและเข้ามาแทรกแซงการกำหนดนโยบายได้ [18] โดยเฉพาะบริษัทน้ำมันรัฐวิสาหกิจยักษ์ใหญ่ของจีน 3 แห่ง คือ บริษัท CNPC (China National Petroleum Corporation-CNPC) บริษัท CNOOC (China National Offshore Oil Corporation) และบริษัท Sinopec (China National Petrochemical Corporation - Sinopec) ล้วนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านพลังงานในเวลาต่อมาจึงมีการเจรจาเพื่อกำหนดนโยบายด้านพลังงานที่แน่นอน การลดบทบาทของบริษัทน้ำมัน รวมไปถึงร่างกฎหมายด้านพลังงานแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากไม่ลงตัวในด้านผลประโยชน์ของบริษัทน้ำมัน

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1993 เป็นต้นมา ผลประโยชน์ของบริษัทพลังงานจีนที่ไม่ลงตัวได้ทำให้จีนไม่สามารถจัดการและดำเนินนโยบายด้านพลังงานที่เสถียรได้ สภาพการณ์ดังกล่าวมีลักษณะที่สวนทางกับอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจที่ขยายกว้างขึ้นทุกปี รัฐบาลจึงผลักดันให้มีการฟื้นฟูหน่วยงานที่เข้ามาดูแลด้านพลังงานตลอดระยะเวลาช่วงปี ค.ศ. 2003-2004 จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2005 จีนจึงได้จัดตั้งหน่วยงานกลุ่มผู้นำด้านพลังงานแห่งชาติ (National Energy Leader Group - NELG) โดยหน่วยงานดังกล่าวจะขึ้นตรงต่อคณะรัฐมนตรีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อที่จะมาดูแลควบคุมและจัดการด้านพลังงานให้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ [23] อีกทั้งในปี ค.ศ. 2007 ในที่ประชุมใหญ่คณะผู้แทนแห่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เสนอให้มีการจัดตั้งกระทรวงพลังงานผ่านสภาประชาชนแห่งชาติ (National People's Congress -

NPC) โดยหน้าที่ใหม่ของกระทรวงพลังงานนั้น ได้ครอบคลุมหน้าที่ของคณะกรรมการปฏิรูปและพัฒนาประเทศแห่งชาติจีน (National Development and Reform Commission - NDRC) (เป็นหน่วยงานที่สำคัญต่อการกำหนดนโยบายด้านพลังงานของจีน มีชื่อเดิมคือคณะกรรมการวางแผนพัฒนาชาติ (State Development Planning Commission - SPDC) โดยเปลี่ยนชื่อตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003) คณะกรรมการดูแลและกำกับสินทรัพย์จีน (The State-owned Assets Supervisions and Administration Commission - SASAC) คณะกรรมการควบคุมและจัดการด้านไฟฟ้าจีน (State Electricity Regulatory Commission - SERC) รวมไปถึงกรมทรัพยากรที่ดิน และกรมชลประทาน ซึ่งกระทรวงพลังงานนั้นจะควบคุมหน้าที่หลักด้านทรัพยากรของรัฐทั้งหมด

กล่าวได้ว่าตั้งแต่ปี ค.ศ. 1993 ได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของหน่วยงานที่จัดการและควบคุมด้านพลังงานของจีน เพื่อให้มีความมั่นคง อย่างไรก็ตามโครงสร้างของหน่วยงานด้านพลังงานถือเป็นรากฐานสำคัญในการควบคุมและจัดการด้านพลังงานเพื่อมิให้ประสบกับปัญหา ทั้งนี้การกำหนดนโยบายด้านพลังงานของจีนยังเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจของจีนด้วยเช่นกัน การกำหนดนโยบายด้านพลังงานดังกล่าวจีนจึงต้องปรับทั้งโครงสร้างภายในเพื่อจัดการให้มีความสมดุลกับความต้องการด้านพลังงานที่เติบโต

ความร่วมมือมิติด้านพลังงานระหว่างจีนและอิหร่าน

ความร่วมมือมิติด้านพลังงานระหว่างจีนและอิหร่านถือว่ายังไม่แน่นอนเท่าใดในอดีต เนื่องจากจีนไม่มีความต้องการนำเข้าน้ำมัน และมีความสัมพันธ์ทางการทูตไม่ราบรื่นเท่าใดนัก โดยเฉพาะในช่วงสมัยการปกครองของกษัตริย์ชาห์ เรซา ปาห์ลาวี (Shah Reza Pahlavi,

1941-1979) ของอิหร่าน แต่ทว่าภายหลังจากการปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 เศรษฐกิจจีนได้เริ่มขยายตัวมากขึ้น และมีความต้องการบริโภคน้ำมันที่เพิ่มมากขึ้น จีนจึงได้กระชับความสัมพันธ์ด้านพลังงานระหว่างตนกับอิหร่านนับตั้งแต่ ค.ศ. 1990 เมื่อผู้แทนจีน เสีย เสี่ยวเหยียน (Xie Siaoan) ได้พบปะพูดคุยกับนายคามาล แดเนชยาร์ (Kamal Daneshyar) หัวหน้าคณะกรรมการด้านพลังงานของอิหร่านเพื่อขยายขอบข่ายความร่วมมือด้านพลังงาน จนกระทั่งปัจจุบันทั้งสองประเทศถือเป็นหุ้นส่วนด้านพลังงานที่แน่นแฟ้นระหว่างกัน

นับตั้งแต่ดำเนินนโยบายไม่ว่าทั้งตะวันออกและตะวันออก (Neither East, nor West) ของอิหร่านเพื่อหาพันธมิตรทางการเมืองและการค้า ดูเหมือนว่านโยบายดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพอย่างมากเมื่อสอดคล้องกับช่วงการดำเนินนโยบายปฏิรูปของจีน ซึ่งจีนเองก็มีความต้องการใช้พลังงานด้วยเช่นกัน นับตั้งแต่ ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา ความร่วมมือมิติด้านพลังงานระหว่างจีนและอิหร่านจึงถือเป็นแกนหลักสำคัญ (Backbone) ในความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ [24] เนื่องจากความร่วมมือทางด้านพลังงานอาจหมายถึงความมั่นคงทางด้านพลังงานในระยะยาวของจีนด้วยเช่นกัน โดยในปัจจุบันความร่วมมือด้านพลังงานของทั้งสองประเทศสามารถแบ่งได้เป็น 5 ขอบข่ายดังนี้

1. น้ำมันดิบ

น้ำมันดิบ เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่ใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตของประเทศ ในปัจจุบันปริมาณการบริโภคน้ำมันของจีนได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีตัวเลขการบริโภคอยู่ที่ 9,189,000 บาร์เรลต่อวัน การเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วดังกล่าว ทำให้ในปี ค.ศ. 2003 จีนเป็นประเทศผู้บริโภคพลังงานอันดับ 2 ของโลกแทนที่ประเทศอุตสาหกรรมอย่างญี่ปุ่นและเป็นรองจากสหรัฐอเมริกา

และนับตั้งแต่การปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนเป็นต้นมา จีนก็ได้เริ่มนำเข้าน้ำมันจากอิหร่านเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 1995-1996 มียอดนำเข้าน้ำมันจากอิหร่านก้าวกระโดดอย่างมาก โดยมีปริมาณจาก 931,105 ตันพุ่งสูงถึง 231,105 ตัน หรือมีมูลค่ากว่า 337,072,000 ดอลลาร์สหรัฐ และในกระทั่งปัจจุบัน อิหร่านเป็นผู้จัดส่งน้ำมันอันดับที่ 2 ของจีนรองจากซาอุดีอาระเบีย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี ค.ศ. 2005 ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนของจีนในมิติด้านพลังงานเนื่องจากสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับจีนในขณะนี้คือน้ำมัน [19] จีนต้องพึ่งพาการนำเข้าน้ำมันมากกว่า 1 ใน 3 ของการบริโภคโดยรวมหรือปริมาณ 7,850,000 บาร์เรลต่อวัน ด้วยเหตุนี้การที่จีนเริ่มหันไปพึ่งพาน้ำมันกับอิหร่านมากขึ้นนั้น ได้ส่งผลให้นานาชาติมองจีนว่าอาจจะไม่สนับสนุนที่จะเพิ่มความกดดันต่อโครงการนิวเคลียร์อิหร่านก็เป็นได้

ตะวันออกกลาง ยังคงเป็นแหล่งน้ำมันที่จีนให้ความสำคัญมาโดยตลอด โดยในปี ค.ศ. 2000 จีนนำเข้าน้ำมันจากตะวันออกกลางมากกว่า 50% อีกทั้งองค์การพลังงานระหว่างประเทศ (International Energy Agency - IEA) คาดว่าจีนจะยังต้องพึ่งพาตะวันออกกลางและนำเข้าน้ำมันดิบเพิ่มเป็น 70% ในปี ค.ศ. 2015 [25] อีกทั้งในบรรดากลุ่มประเทศตะวันออกกลาง อิหร่านถือเป็นประเทศผู้ส่งออกน้ำมันรายสำคัญอันดับ 2 ของจีน และถือเป็นคู่ค้าด้านพลังงานรายสำคัญของจีนอย่างยิ่งในด้านน้ำมันและแก๊สธรรมชาติซึ่งจีนได้ลงทุนเป็นมูลค่ามหาศาลมากกว่าประเทศใดๆ ในบรรดากลุ่มประเทศผู้ผลิตน้ำมัน (OPEC) [26] และอิหร่านยังเป็นเพียงไม่กี่ประเทศในอ่าวเปอร์เซียที่เปิดให้นักลงทุนและบริษัทต่างประเทศเข้ามาลงทุนโดยตรง กระนั้นเอง นักลงทุนและบริษัทปิโตรเลียมของจีนจึงมีความสัมพันธ์ในด้านการค้ากับอิหร่านเป็นอย่างดี

บนพื้นฐานความจริงที่ว่าอิหร่านเป็นประเทศซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยน้ำมันดิบ แต่ทว่าอิหร่านกลับไม่มีสถานประกอบการหรือเครื่องมือเพื่อจัดการกับน้ำมันที่เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศของตนได้ [22] นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2004 บริษัทปิโตรเคมีของจีน (China Petroleum and Chemical Corporation) หรือซิโนเปค (Sinopec) และบริษัทน้ำมันแห่งชาติอิหร่าน (National Iranian Oil Company - NIOC) จึงได้ลงนามร่วมกันโดยจีนจะลงทุนและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อกลับน้ำมันและเพิ่มสมรรถนะแร่ยูเรเนียม (Uranium Enrichment) โดยเฉพาะแถบพื้นที่ยาดาวารัน (Yadavaran) ในอิหร่าน ทั้งนี้จีนจึงกลายเป็นคู่ค้าพลังงานที่สำคัญของอิหร่านด้วยเช่นกัน

นอกจากนั้นแล้ว จีนและอิหร่านยังได้ตกลงในการซื้อขายน้ำมันโดยบริษัทปิโตรเลียมแห่งชาติจีน (China National Petroleum Corporation - CNPC) ซึ่งเป็นบริษัทผู้ผลิตน้ำมันและแก๊สธรรมชาติรายใหญ่ของจีนได้ตกลงและร่วมพัฒนาแหล่งน้ำมันอาซาเดแกน (Azadegan) ซึ่งเป็นแหล่งน้ำมันที่ใหญ่ที่สุดที่เคยพบมาในรอบ 3 ทศวรรษ กับความร่วมมือกับบริษัทน้ำมันแห่งชาติอิหร่าน (National Iranian Oil Company - NIOC) โดยแหล่งน้ำมันดังกล่าวมีน้ำมันสำรองกว่า 42,000,000 บาร์เรล หรือมีมูลค่ากว่า 60,000,000,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ

2. ก๊าซธรรมชาติ (Natural Gas)

นอกจากความร่วมมือในพลังงานธรรมชาติ น้ำมันดิบแล้ว จีนได้เพิ่มขอบข่ายความร่วมมือและการลงทุนพลังงานด้านแก๊สธรรมชาติกับอิหร่านด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าจะมีมาตรการแทรกแซงทางเศรษฐกิจจากโครงการนิวเคลียร์โดยสหรัฐอเมริกาก็ตาม แต่กลับไม่ส่งผลกระทบต่ออิหร่านเท่าใดนัก เนื่องจากจีนถือเป็นตลาดใหญ่ที่รองรับความต้องการส่งออกน้ำมันของอิหร่าน

ได้เช่นกัน โดยในปี ค.ศ. 2000 จีนได้ร่วมลงนามกับอิหร่านในแถลงการณ์ร่วมระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน (Joint Communiqué Between The People's Republic of China and The Islamic Republic of Iran) โดยทั้งสองตกลงที่จะกระชับความร่วมมือทวิภาคีโดยเน้นหนักด้านพลังงานปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติและความร่วมมือดังกล่าวนั้นจีนถือเป็นแกนหลักในความร่วมมือระหว่างกันในด้านเศรษฐกิจ [6]

อิหร่านเป็นประเทศที่อุดมไปด้วยแก๊สธรรมชาติจำนวนมหาศาลโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริเวณ South Pars ที่ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของอิหร่าน เป็นแหล่งของก๊าซธรรมชาติที่มีปริมาณมหาศาลที่สุดในโลก [27] ในปัจจุบันภายใต้แผนการพัฒนา 5 ปี ครั้งที่ 5 ของอิหร่าน (The Fifth Five-year Development Plan 2010-2015) จะทำให้อิหร่านมีศักยภาพในการผลิตแก๊สธรรมชาติ 250,000,000 คิวบิกเมตรต่อวัน (Cubic Meters) และสามารถใช้ได้อีกกว่า 100 ปีในอนาคต [28]

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจีนจะมีแหล่งก๊าซธรรมชาติสำรองในประเทศอยู่ก็ตามแต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการบริโภคภายในประเทศ และเนื่องจากก๊าซธรรมชาติเป็นพลังงานสะอาด ไม่ก่อให้เกิดมลพิษมากนักทำให้จีนมีแผนที่จะสนับสนุนการใช้ก๊าซให้มากขึ้น โดยคาดว่าจะมีการลงทุนกว่า 100,000,000,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในธุรกิจก๊าซธรรมชาติในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2001-2030 โดยในปี ค.ศ. 2004 บริษัทจูไห่เจิ้นหยง (Zhuhai Zhenrong Corporation) บริษัทในเครือของบริษัทโนริงโค (The China North Industries Corporation - NORINCO) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจอุตสาหกรรมยักษ์ใหญ่ของจีน ได้ลงนามในข้อตกลงร่วมกับอิหร่านเพื่อซื้อก๊าซธรรมชาติเพื่อใช้ในอนาคต 25 ปีข้างหน้า จำนวน 2,500,000 เมตริกตันต่อปี เป็นมูลค่า

2,000,000,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ โดยจะเริ่มจัดส่งในปี ค.ศ. 2008 การค้าขายที่มีมูลค่ามหาศาลของทั้งสองประเทศจึงทำให้จีนเป็นคู่ค้าน้ำมันปิโตรเลียมที่ใหญ่ที่สุดของอิหร่านแทนที่สหภาพยุโรปในปี ค.ศ. 2007

3. การพัฒนาอุตสาหกรรมต้นน้ำและปลายน้ำ (Upstream and Downstream Development)

จากการพัฒนาอุตสาหกรรมต้นน้ำและปลายน้ำ (Upstream and Downstream Development) ของแหล่งน้ำมันในอิหร่าน จีนมองว่าการพัฒนาจากแหล่งต้นน้ำนอกจากจะเป็นการเพิ่มปริมาณ

การผลิตแล้ว และก็เพื่อความมั่นคงและการจัดส่งด้านพลังงานในระยะยาว [29] โดยในปี ค.ศ. 2000 บริษัทปิโตรเลียมแห่งชาติจีน (CNPC) ได้ทำข้อตกลงเพื่อขุดเจาะน้ำมันทางตอนใต้ของอิหร่าน ความสัมพันธ์มิตรไมตรีด้านพลังงานในการขุดเจาะน้ำมันมาถึงจุดสูงสุด เมื่อบริษัทซิโนเป็ก (Sinopec) ได้ร่วมมือกับบริษัทน้ำมันแห่งชาติอิหร่าน (NIOC) เพื่อทำการสำรวจและพัฒนาแหล่งน้ำมันยาดาราวัน (Yadaravan) ในอิหร่าน ทั้งนี้เมื่อการสำรวจดังกล่าวเสร็จสิ้นบริษัทน้ำมันแห่งชาติอิหร่านจะจำหน่ายน้ำมันดิบให้แก่จีน 150,000 บาร์เรลต่อวัน

ตารางที่ 1 โครงการความร่วมมือระหว่างบริษัท CNPC ของจีนกับบริษัทของอิหร่าน

คู่สัญญา	โครงการ	มูลค่า (ดอลลาร์สหรัฐฯ)	โครงการแล้วเสร็จ
CNPC-NIOC	โครงการพัฒนาดันน้ำเมืองคูดาซ(Kuhdasht)	18,000,000	12/31/2009
CNPC-NIOC	โครงการพัฒนาแหล่งน้ำมันอาซาเดกันตอนใต้(South Azadegan)	2,500,000,000	09/28/2009
CNPC-NIOC	โครงการพัฒนาแหล่งน้ำมันอาซาเดกันตอนเหนือ(North Azadegan)	2,000,000,000	01/16/2009
CNPC-NIOC	โครงการสำรวจก๊าซธรรมชาติบริเวณ South Pars เฟส 11	4,700,000,000	02/10/2010
CNPC-Sinopec-NIOC	Sinopec ร่วมมือกับ CNPC นำเข้าน้ำมันดิบ	-	11/11/2009

ที่มา: Iran Tracker. (2012). *All Projects by China National Petroleum Corporation*. Retrieved March 25, 2012, from <http://www.irantracker.org/global-business-in-iran/projects/nioc-cnpc-south-pars-phase-11>

นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 2006 บริษัทขุดเจาะของอิหร่าน (National Drilling Company - NDC) และบริษัท COSL (China Oil Field Services Ltd. - COSL) ในเครือของบริษัทโรงกลั่นน้ำมันแห่งชาติจีน (China National Offshore Oil Corporation - CNOOC) ได้ลงนามข้อตกลงร่วมกันในการสำรวจและดูแลแหล่งน้ำมัน

(Oil Exploration Agreement for Management, Repair, Maintenance) โดยอิหร่านจะทำการขุดเจาะน้ำมันในทะเลสาบแคสเปียน (Caspian Sea) ในความลึกที่มากกว่าจากบรรดาที่บริษัทของอิหร่านเคยขุดเจาะ [6]

อีกทั้งในปี ค.ศ. 2008 บริษัทปิโตรเลียมแห่งชาติจีน (CNPC) และบริษัท

น้ำมันแห่งชาติอิหร่าน (NIOC) ยังได้ลงนามเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำมันอาซาเดแกน (Azadegan) มูลค่า 176,000,000,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อที่จะสามารถส่งน้ำมันดิบ 75,000 บาร์เรลต่อวันเริ่มในปี ค.ศ. 2012 และในปัจจุบันจีนได้มีความสนใจในการพัฒนาแหล่งพลังงาน โดยจีนได้ร่วมมือกับอิหร่านในการลงทุนขนาดใหญ่ (Joint Venture Project) ในการก่อสร้างโรงพลังงานไฟฟ้า กระแสไฟฟ้าพลังน้ำ แก๊ส พลังงานลม และพลังงานแสงอาทิตย์ในอิหร่านด้วยเช่นกัน

4. การพัฒนาโรงกลั่นน้ำมันในอิหร่าน

การพัฒนาโรงกลั่นน้ำมันของอิหร่านบริษัทปิโตรเลียมแห่งชาติจีน (CNPC) ได้เข้าไปมีส่วนในการกลั่นน้ำมันของอิหร่านทั้งนี้เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตน้ำมัน โดยจีนได้ตกลงร่วมในแบบสนธิสัญญาซื้อคืนพลังงาน (Buy-Back Contract) ในแหล่งน้ำมันแมสเจด โซลิมาน (Masjed Soleiman) เมืองหลวงของกรุงคูฮิสถาน (Khuzestan) ของอิหร่าน นอกจากนี้จีนและอิหร่านยังได้ลงนามในข้อตกลงในการก่อสร้างโรงกลั่นก๊าซธรรมชาติเหลวในกรุงบันดาร์ อับบาส (Bandar Abbas) เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตก๊าซด้วยเช่นกัน

5. การก่อสร้างท่อส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ

นอกจากความร่วมมือด้านพลังงานในด้านซื้อขายน้ำมันแล้ว จีนยังมีความสนใจและต้องการขยายความร่วมมือมากขึ้นโดยการสร้างท่อส่งน้ำมันในอิหร่าน โดยบริษัทปิโตรเลียมแห่งชาติจีน (CNPC) บริษัทซิโนเป็ก (Sinopec) และกลุ่มสมาคมบริษัทน้ำมันอื่นๆ ของจีน ได้ลงทุนร่วมกันสร้างท่อส่งน้ำมันเนคา-ซารี (The Neka-Sari Pipeline) จากเมืองเนคา (Neka) ของอิหร่านเพื่อส่งมายังมณฑลกวางตง (Guangdong) มณฑลเซี่ยงไฮ้ (Shanghai) และมณฑลฝูเจี้ยน (Fujian) ของจีน อีกทั้งเพื่อรองรับการเติบโตของการขนส่งน้ำมันดังกล่าว ในปี ค.ศ. 2000 ธนาคาร

เพื่อการส่งออกและการนำเข้าแห่งประเทศไทย (The Export-Import Bank of China – Eximbank) ได้อนุมัติการกู้ยืมเงินจำนวน 3,700,000,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อให้เครือบริษัทอุตสาหกรรมท่าเรือต้าเหลียน (Dalian Shipbuilding Industry Corporation) และบริษัทการค้าและท่าเรือจีน (China Shipbuilding Trading Company, Ltd.) สร้างเรือบรรทุกน้ำมัน จำนวน 5 ลำ เพื่อรองรับน้ำมันจากอิหร่าน

นอกจากความร่วมมือด้านแก๊สธรรมชาติและน้ำมันดิบแล้ว จีนและอิหร่านยังได้ทำการค้าโดยเฉพาะสินค้าอุปโภค-บริโภคของจีนได้ดึงดูดความสนใจอิหร่านเป็นอย่างมาก และนำเข้าสินค้าจากต่าง ๆ จีนเช่นกันโดยเฉพาะรถยนต์เนื่องด้วยในปัจจุบันจีนเป็นผู้ผลิตรถยนต์รายใหญ่ที่สุดของโลกโดยมียอดการส่งออกของจีนเพิ่มขึ้นทุกปี ร้อยละ 32.44 นอกจากนี้บริษัทจีนที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์บริโภคราคาถูก (Low-cost consumer products) และบริษัทที่เข้าไปลงทุนในอิหร่านในโครงการอุตสาหกรรมและการก่อสร้างนั้นมีมากกว่า 250 บริษัท ทั้งนี้จากการค้าระหว่างกันทำให้ตัวเลขการค้าของทั้งสองประเทศพุ่งขึ้นมาจาก 400,000,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 1994 และพุ่งทะยานถึง 300,000,000,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 2010 ตัวเลขที่สูงดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจระหว่างกันได้เป็นอย่างดี

สรุปและอภิปรายผล

ปัจจุบัน อิหร่านเปรียบเสมือนแหล่งลงทุนและตลาดพลังงานของจีน ที่ว่าอิหร่านเป็นประเทศสำรองน้ำมันอันดับ 2 ของโลก ตั้งอยู่บนภูมิภาคตะวันออกกลางซึ่งถือว่าเป็นแหล่งพลังงานน้ำมันสำรองที่ใหญ่ที่สุดในโลกและมีเขตแดนที่ไม่ห่างไกลจากจีนเท่าใดนัก ท่ามกลางความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

และผลประโยชน์ร่วมแล้ว ยิ่งส่งผลทำให้ทั้งสองประเทศมีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น และเพิ่มขอบข่ายความร่วมมือแบบทวิภาคี โดยเฉพาะในด้านพลังงาน ดังนั้นนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา หากอิงจากยอดตัวเลขด้านเศรษฐกิจการค้าของจีนและอิหร่านที่สูงแล้วนั้น กล่าวได้ว่าในปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างจีนและอิหร่านมีความแน่นแฟ้นเป็นอย่างมาก บนพื้นฐานความร่วมมือด้านพลังงานน้ำมัน และแก๊สธรรมชาติ รวมไปถึงความร่วมมือด้านอื่นๆ อีกหลายแขนง อีกทั้งต่างฝ่ายต่างมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน โดยจีนได้แหล่งพลังงานที่มั่นคงอย่างอิหร่าน ในขณะที่อิหร่านในสินค้าอุปโภค-บริโภคและอาวุธที่มีราคาถูกจากจีน ทว่าในทางกลับกันความสัมพันธ์ที่แนบแน่นดังกล่าวก็เป็นที่ถูกจับตามองเป็นอย่างมากจากเวทีระหว่างประเทศจากการที่จีนให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่านด้วยเช่นกัน

ปัจจุบัน (ปี ค.ศ. 2008) ปฏิเสธไม่ได้ว่าประเทศจีนถือเป็นอีกหนึ่งประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งมีความจำเป็นในการบริโภคพลังงานจำนวนมากน้อยต่อวัน ซึ่งจีนเองก็ยังคงแสวงหาแหล่งพลังงานเพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจของตน ทั้งนี้จาก

ความสัมพันธ์อันดีทางเศรษฐกิจของจีนกับอิหร่าน จึงส่งผลโดยตรงต่อประเด็นโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่านด้วยเช่นกัน ในขณะที่ผู้นำของแต่ละประเทศต่างฝ่ายต่างยังคงให้ความสำคัญในความสัมพันธ์และเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ระหว่างกัน ถึงแม้ว่าอิหร่านถือเป็นขุมทรัพย์ทางพลังงานและแหล่งลงทุนของจีนก็ตาม อีกทั้งการดำเนินนโยบายของจีนต่ออิหร่านในปัจจุบันเป็นไปในลักษณะเน้นความสัมพันธ์ระยะยาวเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันในเมื่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจถือเป็นผลประโยชน์แห่งชาติของจีนแล้วนั้น รากฐานทางเศรษฐกิจคือแหล่งพลังงานที่มั่นคง และการจัดการด้านพลังงาน ด้วยเหตุนี้ตลอดระยะเวลาของความพยายามของจีนในการให้ความช่วยเหลืออิหร่านต่อเวทีระหว่างประเทศ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความต้องการในการรักษาความสัมพันธ์อันดีไว้ เพราะอิหร่านทวีความสำคัญของแหล่งพลังงานรวมไปถึงตลาดนำเข้าเครื่องอุปโภคของจีนไม่น้อย สภาพการณ์ดังกล่าวจึงส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางด้านการเมืองจนยากที่จีนเองจะให้การสนับสนุนเวทีระหว่างประเทศในการออกมาตรการแข่งขันอิหร่าน

เอกสารอ้างอิง

- [1] Bruno, Greg. (2010). *Iran's Nuclear Program*. Retrieved March 25, 2012, from <http://www.cfr.org/iran/irans-nuclear-program/p16811>
- [2] จรัญ มะลูลีม; อิมรอน มะลูลีม; กิติมา อรทัต; และ ศิระ นวนมี. (2534). *บทนำแห่งตะวันออกกลาง*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [3] Garver, John W. (2006). *China & Iran: Ancient Partners in a Post-Imperial World*. Seattle and London: University of Washington Press.
- [4] Federation of American Scientists. (2009). *Nuclear Weapons*. Retrieved March 25, 2012, from <http://www.fas.org/nuke/guide/iran/nuke>
- [5] 悦,刘. (2010). *伊朗核问题的实质是伊朗的国家地位问题*. Retrieved March 25, 2012, from <http://www.cssn.cn/news/136783.htm>

- [6] Calabrese, John. (2006, August). China and Iran: Mismatched Partners. *The Jamestown Foundation*. Retrieved March 25, 2012, from <http://www.jamestown.org/uploads/media/Jamestown-ChinalranMismatch.pdf>
- [7] สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ. (2553). ข้อมูลของเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูวิจัย. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2554, จาก http://www.oaep.go.th/dt_news4.php?id=436
- [8] Jahn, George. (2008). *Officials: World Power meeting on Iran Canceled*. Retrieved March 25, 2012, from <http://www.guardian.co.uk/world/feedarticle/8856201>
- [9] BBC News. (2010). *World Powers Hold UN Meeting on Iran Nuclear Sanctions*. Retrieved March 25, 2012, from <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8610226.stm>
- [10] Street Journalist. (2010). *Beijing Blocks Talks on Tackling Iran Nuclear Threat*. Retrieved March 25, 2012, from <http://www.astreetjournalist.com/2010/01/18/beijing-blocks-talks-on-tackling-iran-nuclear-threat>
- [11] Cowell, Alan. (2010). *China Renew Opposition to Iran Sanctions*. Retrieved March 25, 2012, from <http://www.nytimes.com/2010/02/05/world/middleeast/05iran.html>
- [12] The Guardian. (2010). *Obama urges China to back Iran nuclear sanctions*. Retrieved March 25, 2012, from <http://www.guardian.co.uk/world/2010/apr/02/obama-urges-china-iran-sanctions>
- [13] Walt, Stephen M. (2012). *I'll believe it when I see it*. Retrieved March 25, 2012, from http://walt.foreignpolicy.com/posts/2010/04/13/ill_believe_it_when_i_see_it
- [14] Xu, Xiaojie. (2002). *China's Oil Strategy Toward The Middle East*. Ashgate Publishing Limited.
- [15] The Jewish Institute for National Security Affairs. (2009). *China's Policy towards Iran and the Middle East*. Retrieved March 25, 2012, from <http://www.jinsa.org/publications/research-articles/middle-east/chinas-policy-toward-iran-and-middle-east>
- [16] Dingli, Shen. (2006, Spring). Iran's Nuclear Ambitions Tests China Wisdoms. *The Washington Quarterly*. Retrieved March 25, 2012, from http://www.twq.com/06spring/docs/06_spring_shen.pdf
- [17] 华尔街日报. (2009). 中国原油需求影响与伊朗关系. Retrieved March 25, 2012, from <http://cn.wsj.com/gb/20090928/bch094732.asp>
- [18] Downs, Erica S. (2004). *The Chinese Energy Security Debate*. Retrieved March 25, 2012, from http://ecologic-events.eu/hertie-school-2008/reading_lists/download/downs_chinese_energy_security.pdf
- [19] Ziegler, Charles E. (2007). The Energy Factor in China's Foreign Policy in *New Dimension of Chinese Foreign Policy*, Lexington Books.
- [20] Yergin, Denial. (2006, March/April). Ensuring Energy Security. *Foreign Affairs*. 85(71). Retrieved March 25, 2012, from http://www.un.org/ga/61/second/daniel_yergin_energysecurity.pdf

- [21] 灏, 刘. (2007). 论坛报:伊朗问题对中国的影响. Retrieved March 25, 2012, from http://www.china.com.cn/review/txt/2007-02/05/content_7761894.htm
- [22] 国际危机组织. (2010, 2月). 从中国视角看伊朗核问题. 亚洲报告. Retrieved March 25, 2012, from http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/north-east-asia/Chinese/b100_the_iran_nuclear_issue__view_from_beijing_chinese.pdf
- [23] 国际危机组织. (2008, 6月). 中国的石油政策. 亚洲报告. Retrieved March 25, 2012, from http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/north-east-asia/Chinese/153_chinas_thirst_for_oil_chinese_web.pdf
- [24] Liangxiang, Jin. (2005, Spring). Energy First China and the Middle East. *The Middle East Quarterly*. Retrieved March 25, 2012, from <http://www.meforum.org/694/energy-first>
- [25] Jun, Liu & Lei, Wu. (2010). Key Issues in China-Iran Relations. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (In Asia)*. 4(45). Retrieved March 25, 2012, from <http://research.shisu.edu.cn/picture/article/13/40/f3/b6ccee6e4847bc10de83290b983f/16eace5f-fe3d-45da-8d19-2c53f035f9f9.pdf>
- [26] Hayward, David L. O. (2012). China's Oil Supply Dependence. *Journal of Energy Security*. Retrieved March 25, 2012, from http://www.ensec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=197:chinas-oil-supply-dependence&catid=96:content&Itemid=345
- [27] Cunningham, Finian. (2010). *Iran's Natural Gas Riches: US Knife to the Heart of World Future Energy*. Retrieved March 25, 2012, from <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=18176>
- [28] Xinhuanet. (2012). *Iran's Natural Gas Reserves to last up to 100 years*. Retrieved March 25, 2012, from http://news.xinhuanet.com/english2010/world/2011-11/06/c_131231285.htm
- [29] Denlinger, Paul. (2012). *Chinese Company signs huge gas deal with Iran*. Retrieved March 25, 2012, from http://www.china-ready.com/news/Mar2004/ChineseCompanySignsHugeGasDeal WithIran_031904.htm